

ΕΝΟΤΗΤΑ 25

Ελευθερία - Δημοκρατία - Ατομική ευθύνη

A1.

1 - ια, 2 - ζ, 3 - θ, 4 - στ, 5 - ιβ, 6 - ιε, 7 - ιδ, 8 - ιγ, 9 - β, 10 - γ, 11 - ε, 12 - δ, 13 - α, 14 - ι, 15 - η.

A2.

1. Η δημοκρατία προϋποθέτει την ελευθερία του λόγου, της σκέψης και της έκφρασης, επομένως χωρίς ελευθερία δεν υπάρχει γνήσια δημοκρατία.
2. Η ελευθερία δίνει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να επιλέγει τους στόχους του, ενώ η αυτενέργεια τον ωθεί να αναλαμβάνει δράση και να υλοποιεί αυτές τις επιλογές.
3. Χωρίς ατομική ευθύνη, η δημοκρατία κινδυνεύει να εκφυλιστεί, καθώς οι πολίτες δεν συμμετέχουν ενεργά και δεν τηρούν τους κανόνες του κράτους δικαίου.
4. Η δημοκρατία βασίζεται στην αρχή του κράτους δικαίου, καθώς όλοι οι πολίτες και οι φορείς εξουσίας υπόκεινται στους ίδιους νόμους.

A3.

αυτοδιάθεση - γ, ακεραιότητα - α, επαγρύπνηση - β, ασυδοσία - γ, λαϊκισμός - γ, εφησυχασμός - β, καταναγκασμός - γ, λογοδοτώ - α, ευσυνειδησία - α, νεποτισμός - β.

A4.

1. ατομική ≠ συλλογική 2. προτάσσεται ≠ υποβαθμίζεται 3. οφείλει ≠ δικαιούται
4. αυτόνομα ≠ ανελεύθερα 5. χάος ≠ τάξη 6. ενεργούν ≠ αδρανούν 7. κυριαρχεί ≠ απουσιάζει
8. λογική ≠ παραλογισμός 9. υπερτερούν ≠ υπολείπονται 10. ενότητα ≠ διχόνοια

B1.

Θεμελιώδης όρος της δημοκρατίας, ως πολιτεύματος με βάση το διάλογο, υπήρξε ανέκαθεν η **ισηγορία**, δηλαδή το δικαίωμα όλων εξίσου των πολιτών, **παιδευμένων** ή απαιδευτων, πλούσιων ή φτωχών, να λάβουν το λόγο στην εκκλησία του δήμου και να **μετάσχουν** ενεργά στη λήψη των αποφάσεων, των καθοριστικών της νομοθεσίας και της κυβερνητικής πολιτικής. Συμπλήρωμα της ισηγορίας ως όρου βασικού της δημοκρατίας υπήρξε και είναι η **ισοπολιτεία**, δηλαδή το δικαίωμα όλων κατ' αρχήν των πολιτών να τιμηθούν με την ανάθεση καθηκόντων κυβερνητικών, διοικητικών, δικαστικών, αλλά και αντίστοιχα η υποχρέωσή τους να **υπέχουν** επίσης κατά ισότητα κάπως τα δημόσια βάρη, όπως φόρους, στράτευση και τα όμοια. Όποια εξέλιξη και αν είχε το πολίτευμα της δημοκρατίας, **προπάντων** με την ανάπτυξη της αντιπροσωπευτικής μορφής του, **επιβεβλημένης** από το εδαφικό ή και πληθυσμιακό μέγεθος των μετακλασικών πολιτικών κοινωνιών, η αρχή της ισηγορίας και ισοπολιτείας παραμένει πάντοτε λειτουργικό **βάθρο** του ελληνογέννητου αυτού πολιτεύματος, αλλά και ονομασμένου **οικουμενικά** με την ελληνική λέξη δημοκρατία.

B2. 1.

→ Τα ερωτήματα αξιοποιούνται στην αρχή του κειμένου, για να **προϊδεάσουν** τον αναγνώστη για το θέμα, να τον προβληματίσουν αλλά και να **προσελκύσουν** την προσοχή και το ενδιαφέρον του. Όμως έχουν ταυτόχρονα και ρόλο **συνοχής**, αφού συνδέουν νοηματικά την αρχή με το κύριο μέρος της παραγράφου, όπου **αναλύεται** το θέμα που έχει τεθεί μέσω των ερωτημάτων. Ο ρόλος τους λοιπόν είναι **μεταβατικός** και βοηθούν τον αναγνώστη να παρακολουθήσει τη **συλλογιστική πορεία** του κειμένου. Παράλληλα δίνουν **διαλογικό** τόνο στο κείμενο και το ύφος γίνεται **οικείο**, θεατρικό, άμεσο και παραστατικό.

B2. 2.

«ενεργούς πολίτες»: ειρωνεία

«απέραντο σφαγείο»: μεταφορική λειτουργία της γλώσσας

B2. 3.

Τρόπος οργάνωσης/ανάπτυξης: με διαίρεση (Πρώτο ... Έπειτα ... Τρίτο ... Τέλος)

Προθετικότητα: Ο συγγραφέας εξυπηρετεί μέσω της διαίρεσης την πρόθεσή του να αναλύσει τις μεγάλες ιδεολογικές συγκρούσεις που δημιουργήσαν τους διαδικαστικούς κανόνες οι οποίοι θέτουν σε αμφισβήτηση την έννοια του ενεργού πολίτη. Απαριθμώντας και αναλύοντάς τους, βοηθά τον αναγνώστη να κατανοήσει το περιεχόμενο του κειμένου, αλλά και ο ίδιος ο συγγραφέας διατυπώνει αναλυτικά και ολοκληρωμένα τις σκέψεις του.

B2. 4.

Επίκληση στην αυθεντία: α. η διδαχή του Καρλ Πόπερ (αυτό που ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από μια μη δημοκρατική είναι πως μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν να ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες), β. στο έργο του φιλοσοφία της Ιστορίας ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο».

Σκοπός αξιοποίησης της αυθεντίας: Η επίκληση στα λόγια των φιλοσόφων Καρλ Πόπερ και Χέγκελ ενισχύει την αξιοπιστία των λεγομένων του συγγραφέα, δίνει εγκυρότητα, πειστικότητα και διακειμενικότητα στο κείμενο. Ταυτόχρονα, καταδεικνύει το γνωστικό του υπόβαθρο.

B3.**Δομή συλλογισμού:**

Αποδεικτέα θέση/Συμπέρασμα: Στην εποχή της εκτεταμένης ανευθυνότητας, όλοι περιμένουν από τους άλλους να δείξουν υπευθυνότητα.

Προκείμενες: α. «Ατομική ευθύνη» ζητούν οι μεν, «συλλογική ευθύνη» απαιτούν οι δε. Οι συλλογισμοί αμφοτέρων φαντάζουν λογικοφανείς, πάσχουν όμως στην πράξη, καθώς ουδείς μοιάζει πρόθυμος να αναλάβει τις δικές του ευθύνες. β. Το μπαλάκι των ευθυνών πετιέται ευκολότερα στην απέναντι πλευρά. Είναι, αν μη τι άλλο, βολικό. Ειδικά όταν εκεί βρίσκεται χρόνια ένα κράτος, όπως το ελληνικό: δυσκίνητο, αναξιόπιστο. Ένα κράτος που υποθάλλει την ανευθυνότητα των πολιτών του, αποδεικνύοντας στις δύσκολες στιγμές ότι δεν είναι μόνο οι πολίτες κακομαθημένοι και ευθυνόφοβοι. γ. Το ίδιο ισχύει και για πολλούς από τους εκπροσώπους μας και όσους κατέχουν δημόσια αξιώματα που διόλου τυχαία περιγράφονται ως «θέσεις ευθύνης». Αντί εκείνοι που καταλαμβάνουν τις θέσεις, λοιπόν, να αναλάβουν τις ευθύνες που τους αναλογούν, εμμένουν στην ατομική ευθύνη των πολιτών.

Αξιολόγηση συλλογισμού: Ο συλλογισμός έχει πειστικότητα, γιατί είναι ορθός, εφόσον το συμπέρασμα προκύπτει λογικά από τις προκείμενες, δηλαδή έχει εγκυρότητα. Ταυτόχρονα, το περιεχόμενό του είναι αληθές, διότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Η αξιοπιστία του συλλογισμού ενισχύεται και από τα παραδείγματα – τεκμήρια που χρησιμοποιούνται και επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς του πομπού. («Πού είναι το κράτος;» φωνάζει αυτός που είδε το σπίτι του να πλημμυρίζει από την καταιγίδα. Ας έχει χτίσει σε μπαζωμένο ρέμα. «Μας εγκατέλειψε το κράτος» ουρλιάζει κάποιος άλλος που βλέπει την πυρκαγιά να πλησιάζει το σπίτι του. Ας έχει χτίσει αυθαίρετο μέσα στο δάσος. Κάποιον υπεύθυνο ψάχνει κι αυτός που καθυστερεί στα δρόμα επιστρέφοντας από τριήμερο. Ας οδηγεί στη Λωρίδα Έκτακτης Ανάγκης εμποδίζοντας ασθενοφόρα και περιπολικά.)

B4.

Γλωσσικές επιλογές που διαμορφώνουν επίσημο ύφος:

α. λόγιες/αρχαιοπρεπείς λέξεις – εκφράσεις: άπαξ, Περικλέους, διά της παιδείας, γίγνεσθαι, κέκληται

- β. επίσημο λεξιλόγιο: έλλογο, πρεσβεύει, μέριμνα, διδαχές
- γ. παθητική σύνταξη: παρουσιάζονται, βασίζεται, κέκληται, διαμορφώνεται
- δ. υποτακτική σύνδεση – μακροπερίοδος λόγος: Αφού το πολίτευμά μαςόλους τους πολίτες
- ε. γ' ρηματικό πρόσωπο: παραμένει, παρουσιάζονται, Είναι προϋποθέτει
- στ. αναφορική λειτουργία της γλώσσας: Η δημοκρατική συνείδηση διαμορφώνεται ... των νόμων, των Μ.Μ.Ε.

Γ1.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η δημοκρατία, ως πολίτευμα που **εδράζεται** στη λαϊκή κυριαρχία, την ισότητα και τον σεβασμό των ατομικών ελευθεριών, θεωρείται **διαχρονικά** το πιο ολοκληρωμένο σύστημα διακυβέρνησης. Προσφέρει στους πολίτες όχι μόνο τη δυνατότητα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων, αλλά και την **εγγύηση** προστασίας των δικαιωμάτων τους. Ωστόσο, για να λειτουργήσει ουσιαστικά και να αποφύγει τον **εκφυλισμό** της σε τυπικό σχήμα, απαιτείται η ύπαρξη πολιτών με υψηλό αίσθημα ευθύνης, γνώσεων και κριτικής ικανότητας, στοιχεία που καλλιεργούνται **πρωτίστως** μέσα από την παιδεία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, η δημοκρατία **αναδεικνύεται** ως το αρτιότερο πολίτευμα, αφού **διασφαλίζει** την ελευθερία, τη δικαιοσύνη και την ισότητα, θεμελιώνοντας μια κοινωνία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. **Εντούτοις**, η ποιότητα και η επιβιώσή της εξαρτώνται από τη δημοκρατική συνείδηση των πολιτών, η οποία δεν είναι έμφυτη αλλά διαμορφώνεται μέσω της παιδείας. Η εκπαίδευση, επομένως, αποτελεί τον **ακρογωνιαίο** λίθο για την καλλιέργεια ενεργών, υπεύθυνων και κριτικά σκεπτόμενων νέων, ικανών να στηρίξουν **έμπρακτα** τις αρχές και τις αξίες του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Γ2. α.

1. Η παραπληροφόρηση και η προπαγάνδα περιορίζουν την ελευθερία του πολίτη, επειδή του στερούν τη δυνατότητα να διαμορφώσει αντικειμενική άποψη, με αποτέλεσμα να γίνεται ευάλωτος στη χειραγώγηση.
2. Η κρατική αυθαιρεσία και η ανεπαρκής εφαρμογή του κράτους δικαίου καταπνίγουν την ελευθερία της έκφρασης και της δράσης, δημιουργούν αίσθημα φόβου και αδικίας στους πολίτες και υπονομεύουν την εμπιστοσύνη τους απέναντι στους θεσμούς.
3. Η οικονομική ανισότητα και η φτώχεια αποτελούν ουσιαστικούς φραγμούς της ελευθερίας, καθώς στερούν από τον άνθρωπο την πρόσβαση σε βασικά αγαθά, όπως η παιδεία, η υγεία και η αξιοπρεπής εργασία, ενώ σε κοινωνικό επίπεδο οδηγούν σε κοινωνικούς αποκλεισμούς και εντάσεις, καθώς, χωρίς κοινωνική δικαιοσύνη, οι πολίτες δεν μπορούν να αναπτύξουν ισότιμα τις δυνατότητές τους.
4. Η εξάρτηση από την τεχνολογία και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης περιορίζει την αυτενέργεια του ανθρώπου, τον εγκλωβίζει σε έναν ψηφιακό κόσμο ψευδαισθήσεων και συμβάλλει στην αποξένωσή του από τις πραγματικές ανθρώπινες σχέσεις.
5. Η μαζική κουλτούρα και η χειραγώγηση της κοινής γνώμης μέσα από τα μέσα ενημέρωσης και τη διαφήμιση περιορίζουν την ελευθερία επιλογής, προωθώντας ομοιομορφία, καταναλωτισμό και παθητική στάση των πολιτών.
6. Τα παγκόσμια προβλήματα, όπως η τρομοκρατία, οι πόλεμοι και το προσφυγικό, στερούν θεμελιώδη δικαιώματα από εκατομμύρια ανθρώπους, δημιουργούν συνθήκες ανασφάλειας και δείχνουν ότι η ελευθερία παραμένει άνιστα κατανομημένη στον πλανήτη.
7. Η πολύωρη εργασία στερεί την ελευθερία από το άτομο, καθώς περιορίζει τον ελεύθερο χρόνο του και το απομακρύνει από τη δυνατότητα συμμετοχής στην κοινωνική ζωή.
8. Η υλική ευδαιμονία και η εξάρτηση από υλικά αγαθά στερούν την ελευθερία του ατόμου, καθώς το εγκλωβίζουν σε έναν ατέρμονο κύκλο καταναλωτισμού, το καθιστούν δέσμιο κοινωνικών επιταγών και του απομακρύνουν την προσοχή από τις πνευματικές και ηθικές αξίες που οδηγούν στην ουσιαστική ολοκλήρωση.

Γ2. β.

1 → α, 2 → ε, 3 → β, 4 → γ, 5 → δ

1. Η διάψευση των ιδανικών από πολιτικούς και κόμματα οδηγεί τους νέους στην αδιαφορία για τα κοινά και στη μειωμένη συμμετοχή στις δημοκρατικές διαδικασίες, αφού χάνουν την εμπιστοσύνη τους στους θεσμούς.
2. Η κυριαρχία υλιστικών προτύπων και ατομικισμού έχει ως συνέπεια τον εγκλωβισμό των νέων σε στενά ατομικά συμφέροντα και σε υλιστικό τρόπο ζωής, με αποτέλεσμα να παραμερίζονται τα συλλογικά οράματα.
3. Η έλλειψη πολιτικής παιδείας και σωστής ενημέρωσης καλλιεργεί πολιτική αδράνεια και παθητικότητα, αφού οι νέοι δεν γνωρίζουν πώς να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους ούτε αναγνωρίζουν τον ρόλο τους ως ενεργοί πολίτες.
4. Η εκτεταμένη διαφθορά και αδιαφάνεια στην πολιτική ζωή συμβάλλουν στην υπονόμηση της δημοκρατίας και στην ενίσχυση ακραίων ιδεολογιών, καθώς οι νέοι απογοητεύονται και στρέφονται σε αμφίβολες επιλογές διαμαρτυρίας.
5. Η κοινωνικοοικονομική ανασφάλεια, που εκδηλώνεται με την ανεργία, τη φτώχεια και τα κοινωνικά προβλήματα, προκαλεί την απομάκρυνση των νέων από συλλογικούς αγώνες και κοινωνικά οράματα, αφού κυριαρχεί η προσπάθεια επιβίωσης εις βάρος της πολιτικής συμμετοχής.

Γ2. γ.

1 - β, 2 - ε, 3 - α, 4 - γ, 5 - δ.

Δ.

Το θέμα του ποιήματος του Τίτου Πατρίκιου αφορά **τη στάση που πρέπει να έχει ο σωστός πολίτης** για τη δημοκρατία και την ατομική ευθύνη ως δείκτη δημοκρατικής συμπεριφοράς. Ο ποιητής εστιάζει στη **διάκριση ανάμεσα στην ανηδία/αποστροφή και στη δράση/πολιτική στάση**. Αξιοποιώντας το **α΄ ενικό ρηματικό πρόσωπο** (το ξέρω, το 'χω πει τόσες φορές σε τόσοι) και δημιουργώντας αίσθηση προσωπικής εξομολόγησης, **δηλώνει ρητά την άποψή του ότι η «ανηδία δεν είναι στάση πολιτική»**. Η ανηδία, αν και έντονο συναίσθημα, δεν αποτελεί από μόνη της πολιτική πράξη. Δεν παράγει αλλαγή, δεν οδηγεί σε συλλογική δράση. Με παραστατικές αισθητηριακές εικόνες «με τη γεύση, με τη μυρουδιά», **που έχουν μεταφορική σημασία**, ο ποιητής αναδεικνύει τη ανηδία όχι ως θεωρητικό σχήμα αλλά ως **κάτι που βιώνεται άμεσα**. Δείχνει ότι αυτή η αποστροφή μπορεί να **λειτουργήσει σαν δείκτης κατάστασης** και αποκαλύπτει πού έχει οδηγηθεί το άτομο, είτε από τις πιέσεις της κοινωνίας, είτε από τις δικές του συμβιβαστικές επιλογές. Η «ανηδία» λειτουργεί σαν αίσθηση που σου δείχνει το «πού βρίσκεσαι», μια αυτογνωσία, αλλά όχι απαραίτητα αλλαγή. Το ποιητικό υποκείμενο, μέσα από μια **αντίθεση ανάμεσα στην αδράνεια που προκαλεί η ανηδία και στην ευθύνη που φέρει κανείς για το πού βρίσκεται** («πού σ' έφεραν... κι οι αρχικές δικές σου συναισθήσεις») και σε β' ρηματικό πρόσωπο απευθυνόμενος στον αναγνώστη, **θέτει το ζήτημα της ευθύνης του ατόμου**: ακόμα και αν οι «άλλοι» σε πιέζουν, οι δικές σου συναισθήσεις σε έχουν φέρει ως εδώ.

Δεν θα μπορούσα παρά να συμφωνήσω με τον ποιητή ότι **μόνο η απορριπτική διάθεση δεν αποτελεί πολιτική στάση**. Χρειάζεται πράξεις για να έρθει η αλλαγή και προπάντων **συναίσθηση της ευθύνης που φέρουμε ως πολίτες**. Κατά τη γνώμη μου, **ακόμα και σε στιγμές μεγάλης απογοήτευσης**, απαιτείται αυτογνωσία από πλευράς πολιτών και η μετατροπή της απόγνωσης σε δράση.

Ε1.

1. ανελλιπή 2. κατάφωρη 3. υπαρχουσών 4. εξυγιάνει 5. κυβερνώντος 6. παρευρίσκονταν 7. την ευθύνη 8. διαστρεβλώνουν 9. πρέσβειρα 10. αναμοχλεύουν.

ΣΤ.

β στοιχειώδεις